

Sociaal Jaarverslag 2022 ILM 2.0

Dit is het sociaal jaarverslag van het ILM 2.0, het doorontwikkelde Regionaal Meetnet Lucht & Geluid in Zuid-Oost Brabant, een samenwerking binnen de AiREAS context. Burgers, overheden, kennisinstellingen en ondernemingen werken samen aan een luchtmeetnetwerk, met als hoger doel het verbeteren van een gezonde leefomgeving en onze gezondheid. 2022 is het tweede jaar waarin deze partijen als consortium samenwerken.

Voor dit tweede Sociaal Jaarverslag 2022 is een iets andere vorm gekozen dan in het voorgaande jaar. Allereerst hebben alle betrokken partijen een aantal schriftelijke vragen beantwoord over hun activiteiten en bijdrage aan het project. Vervolgens zijn twaalf betrokkenen persoonlijk geïnterviewd. Dit artikel beschrijft belangrijke onderwerpen die uit de teksten en de interviews zijn voortgekomen.

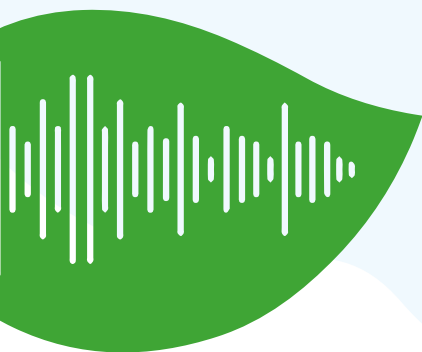
Schriftelijke antwoorden

De antwoorden op de vragen via mail waren wisselend van lengte, van een half A4 tot ruim twee pagina's. Sommige bijdragen waren kort, bondig en bevestigden vooral nogmaals de betrokkenheid bij het onderwerp. Anderen hadden hun plannen voor 2023 al tamelijk precies uitgewerkt.

Uit de beantwoording van de vragen blijken alle partijen in het consortium volop activiteiten te ontwikkelen. Nadruk lijkt te liggen op stedelijke luchtkwaliteit en er zijn een aantal plannen op het gebied van veehouderij. Over luchtvaart en geluid wordt niet veel geschreven. Het ontwikkelen van activiteiten samen met en voor burgers is een rode draad in alle geschreven teksten. Dan gaat het over vragen als het betrekken van burgerdata, beleid gericht op burgers en projecten met burgers. Ook zijn verschillende deelnemers gestart met projecten gericht op jongeren en kinderen.

De leden van het consortium rapporteren bijdragen en aanwezigheid aan verschillende overleggen, zoals de stuurgroep en de regiegroep. Een hoogtepunt het afgelopen jaar in de samenwerking was het congres op 13 oktober 'Meten en dan? Samen verder'. Veel partijen hebben daar een bijdrage geleverd. Daarnaast wordt verwezen naar de gezamenlijke nieuwsbrieven, en naar eigen publicaties. Een aantal partijen draagt nadrukkelijk financieel bij aan het luchtmeetnetwerk. Ook die getallen zijn terug te lezen in de antwoorden van deelnemers.

Uit de antwoorden kwamen een aantal gezamenlijke onderwerpen naar voren, zoals de aard van de samenwerking, de overgang van meten naar actie en (her)oriëntatie op de doelstellingen van het consortium. Deze thema's zijn verder uitgediept in een aantal mondelinge interviews. Daarin zijn ook een aantal vragen gesteld over de lessen die geleerd zijn in de samenwerking en de complexiteit van het onderwerp luchtkwaliteit.

INTERVIEWS

De urgentie staat niet ter discussie

Alle geïnterviewden zijn het er over eens dat luchtkwaliteit iedereen raakt en aandacht nodig heeft. Niemand kan zonder lucht, en de gevolgen van slechte of vuile lucht worden steeds zichtbaarder. Het gaat niet alleen meer over geluids-overlast, of stank, maar ook over verloren levensjaren en onze gezondheid in het algemeen. De vraag 'OF' er iets gedaan moet worden aan luchtkwaliteit wordt door niemand meer gesteld. Het gaat vooral over 'HOE' zaken moeten worden aangepakt.

Vanuit de overheid én vanuit burgers komt het onderwerp op de agenda. Burgers zijn volgens sommigen belangrijke aanjagers van de agendering van luchtkwaliteit, misschien wel omdat zij het snelst het effect van vieze lucht ervaren. Vanuit de overheid zijn er bijvoorbeeld de Omgevingswet en het Schone Lucht Akkoord die zorgen voor meer beleid en actie op het gebied van luchtkwaliteit.

	fiets	gewone auto	elec. auto	lopen	skaten/step
di					
wo					
do			1		
vrij			1		
ma(s)					
di					
wo			1		
do			1		
vrij					
ma			1		

Unieke en innovatieve samenwerking

In de interviews is veel gesproken over de bijzondere samenwerking binnen het consortium. De vorm waarin wordt samengewerkt is uniek, maar ook de daadkracht van alle partijen samen is bijzonder. Het is geen praatclub: er wordt niet alleen lucht verplaatst, maar er wordt aan schone lucht gewerkt. De deelnemende organisaties helpen elkaar echt en wisselen volop informatie uit. Dat zorgt voor veel toegevoegde waarde voor alle deelnemers.

Volgens sommigen is de samenwerking uniek in Nederland, misschien zelfs in Europa. Eén van de belangrijkste factoren die hieraan bijdraagt is de gelijkwaardigheid van partijen. Niemand is de baas en de grote spelers bepalen niet de strategie en nemen ook niet de besluiten. Ook de meerjarige aanpak wordt door velen genoemd als reden dat de samenwerking politieke wisselingen en de waan van de dag kan overstijgen.

Volgens de meeste geïnterviewden is het bovendien zo dat de juiste mensen elkaar gevonden hebben. Zo wordt de aanwezigheid van mensen zoals Jean-Paul Close en Hans Verhoeven genoemd als reden dat de vaart erin blijft en dat zaken af en toe worden opgeschud.

Al die verschillende partijen zorgen voor een grote diversiteit aan inbreng van perspectieven en expertise. Dat betekent ook volgens allen dat besluitvorming meestal traag en ingewikkeld is. Dat ervaren sommigen soms als lastig en tijdrovend. Tegelijkertijd is iedereen er zich van bewust dat de complexiteit van het onderwerp luchtkwaliteit zodanig is, dat niemand de kwestie alleen kan aanpakken of oplossen. Het is iedereen duidelijk dat samenwerking geen luxe is, maar een noodzaak. Het inzicht van de noodzaak van samenwerking doet er echter niet aan af dat er voldoende zaken zijn om over van mening te verschillen.

Met elkaar in gesprek blijven, luisteren en doorvragen en stug doorgaan worden door veel geïnterviewden genoemd als noodzakelijke voorwaarden voor succes en verdere voortzetting van de samenwerking binnen het consortium.

Meten is is niet weten

In de eerste jaren van de samenwerking is veel aandacht uitgegaan naar het daadwerkelijk meten van luchtkwaliteit. Het ging dan over vragen als: wat gaan we meten, hoe pakken we dat aan, en waar plaatsen we onze meet-apparatuur? Inmiddels lijken de technische vraagstukken grotendeels opgelost. In februari 2023 verscheen een rapport waarin de resultaten van het eerste meetjaar van dit doorontwikkelde meetnet zijn gepresenteerd. Dat zorgt ervoor dat bij partijen binnen het consortium de technische aspecten wat naar de achtergrond lijken te verdwijnen en er meer aandacht ontstaat voor andere zaken.

In alle gesprekken reflecteren mensen spontaan over allerlei aspecten van meten en meetsystemen. Dan gaat het over zaken als wat echt belangrijk is om te weten van luchtkwaliteit, de toegevoegde (wetenschappelijke) waarde van extra data, de betrouwbaarheid van de data. Voor iedereen lijkt helder dat het hebben van data over luchtkwaliteit pas het begin is. De uitdaging lijkt volgens bijna alle geïnterviewden niet het ophangen van kastjes, maar het doen van zinvolle projecten. Belangrijke vraag is dan weer: wat gaan we gezamenlijk aanpakken?

De noodzaak van burgerparticipatie

In alle schriftelijke bijdragen en in alle interviews ging het over burgerparticipatie. Alle betrokkenen zijn op een of andere manier bezig met vragen over betrokkenheid, voorlichting en bewustwording van burgers. Burgers gaan bovendien steeds vaker zelf aan de slag, spreken hun politieke vertegenwoordigers aan en gaan zelf de luchtkwaliteit in hun wijken en buurten meten. Maar burgers zijn ook deel van de oplossing, bijvoorbeeld doordat ze vaker de fiets pakken in plaats van de auto, stoppen met houtstook en minder bbq-en bij windstille zomerse dagen. Zonder de bijdrage van burgers hebben alle ideeën en initiatieven geen kans van slagen.

Samenwerking met burgers is noodzakelijk, maar tegelijkertijd is dat volgens veel geïnterviewden niet eenvoudig. Zij werken op een heel andere manier dan overheden of professionele organisaties. Zo beginnen burgers bijvoorbeeld al vaker met de oplossing in gedachten, terwijl overheden een lang proces ingaan voordat er een besluit wordt genomen.

Iedereen ziet binnen het consortium kansen om op dit gebied nog te leren en te ontwikkelen, bijvoorbeeld als het gaat over verwachtingenmanagement en het gebruik van data voor bewustwording van burgers.

Luchtkwaliteit: een taai en complex dossier

Over de complexiteit van het 'dossier luchtkwaliteit' kunnen boeken vol geschreven worden. De geïnterviewden hebben hierop in de interviews vanuit hun persoonlijke expertise en die van hun organisatie unieke perspectieven gegeven. Vanuit regelgeving tot gedragswetenschap, van wetenschappelijke analyse van luchtkwaliteit tot de internationale en politieke aspecten ervan. Dat vraagt wellicht om een meer uitgebreide rapportage dan hier mogelijk is. Helder is hoe dan ook dat de leden van het consortium een buitengewone hoeveel kennis over luchtkwaliteit bij elkaar brengen en dat beleid ontwikkelen op dit gebied een erg ingewikkelde kwestie is.

Doelstellingen: opnieuw afstemmen

De eerste jaren ging de aandacht van het consortium vooral uit naar het bouwen van het meetnetwerk zelf. Inmiddels is dit netwerk grotendeels functioneel en komt data beschikbaar. Iedereen is het wel over eens dat het meten moet doorgaan. Om tendensen en trends te signaleren zijn gegevens over meerdere jaren nodig. Met gerichte meetcampagnes kunnen oorzaken van vieze lucht worden gevonden en is het mogelijk om echt effectief beleid te ontwikkelen. Maar hoe dat er precies uit moet gaan zien, is een andere belangrijke kwestie.

Alle geïnterviewden zijn op een of andere manier bezig met de vraag wat de vervolgstappen moeten worden binnen het consortium. Schone lucht en gezondheid zijn nog steeds de gezamenlijke hogere doelen, maar op dit moment lijkt er ook iets anders nodig. Bijna iedereen spreekt de behoefte uit aan nadere bepaling van de plannen binnen het consortium, een herijking van doelen. Sommigen hebben daar al concrete ideeën voor, anderen voelen vooral de noodzaak op opnieuw af te stemmen op de gezamenlijke doelstellingen. Daarbij is aandacht voor elkaars unieke perspectief, wisselende begrippenkaders en de vele 'talen' die betrokkenen spreken noodzakelijk. Bij een aantal geïnterviewden zijn er hoge verwachtingen voor het veehouderij-onderzoek; dat gaat zeker nieuwe informatie en inzichten opleveren.

De nabije toekomst: genoeg te doen!

Er is de komende tijd genoeg te doen voor het consortium. Een interne evaluatie heeft inmiddels plaatsgevonden en naar aanleiding daarvan zal binnenkort een heidag worden gepland. Belangrijke zaken zoals het formuleren van gezamenlijke doelen vragen op korte termijn en misschien wel in heel 2023 aandacht. Recent hebben Provinciale Statenverkiezingen plaatsgevonden. Een aantal belangrijke betrokkenen veranderen van baan of gaan met pensioen. Ook is er volgens de geïnterviewden blijvend aandacht nodig voor de samenwerking binnen het consortium zelf: daar zit namelijk volgens de meesten het innovatieve aspect van ILM 2.0 en AiREAS. Maar partijen spreken in de geschreven verslagen én in de interviews vertrouwen uit in de samenwerking en de toekomst. Het meten moet doorgaan en de samenwerking lijkt zich voor een groot deel te hebben bewezen. Dat komt deels vanuit het feit dat het meetsysteem inmiddels data levert. Daarnaast speelt ook dat niemand meer twijfelt aan de noodzaak van maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit, en dat was een paar jaar geleden wel anders. Het moment om door te pakken lijkt volgens velen gunstig. De vraag binnen het consortium is volgens de betrokkenen nu vooral: wat gaan we doen en hoe gaan we dat samen aanpakken?

Aan dit verslag hebben bijgedragen

Marieke van Ballegooij, mede namens Renske Nijdam	GGD
Eric Beex	ODZOB
Danielle van Dinther	TNO
Jean-Paul Close	AiREAS oprichters
Joyce van Geenen	ODZOB
Peter Glerum	Provincie Noord-Brabant
Ruben Goudriaan	TNO
Fred Hartendorf	TNO
Jacqueline Heerkens, mede namens Wouter Moonen	Provincie Noord-Brabant
Marco van Lochem	AiREAS oprichters
Wouter Schenk	ODZOB
Anne-Marie Spierings	Provincie Noord-Brabant
Hans Verhoeven	Gemeente Eindhoven
Marita Voogt	RIVM
Inge Wouters	Universiteit Utrecht/IRAS

De interviews en het verslag zijn het werk van Marianne Driessen, Buro Driewerf en het grafisch ontwerp is gerealiseerd door Bregje Schoffelen, bregsch.nl.